

Αγιασμός στο Τμήμα Θεολογίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας

/ [Επικαιρότητα](#)

Με την πρώτη επιστημονική διάλεξη για εφέτος και με την τέλεση του καθιερωμένου Αγιασμού εγκαινιάστηκε και επίσημα, το Σάββατο που μας πέρασε, η νέα ακαδημαϊκή χρονιά για το Τμήμα Θεολογίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας.

Η όλη Εκδήλωση έλαβε χώρα στην μεγάλη και ευρύχωρη αίθουσα τελετών του Κέντρου Μελετών της Ιεράς Μονής Κύκκου στη Λευκωσία, τηρουμένου πάντα του σχετικού πρωτοκόλλου και όλων των αναγκαίων μέτρων για την αποτροπή εξάπλωσης της πανδημίας του κορωνοϊού.

Ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κυρηνείας κ. Χρυσόστομος, αποδεχόμενος την πρόσκληση του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρου, υπό την υψηλή επιστασία του οποίου τελεί το Τμήμα Θεολογίας, τέλεσε την Ακολουθία του Αγιασμού και απηύθυνε τις εγκάρδιες πατρικές του ευχές και ευλογίες για την νέα ακαδημαϊκή χρονιά προς τους φοιτητές, καθηγητές και το

Την Εκδήλωση τίμησαν, επίσης, με την παρουσία τους, ο Έξαρχος του Παναγίου Τάφου στην Κύπρο, Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βόστρων κ. Τιμόθεος, ο εν Κύπρω Έξαρχος του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Νιτρίας κ. Νικόδημος, ο Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Αμαθούντος κ. Νικόλαος, καθώς και ο Πρόεδρος της Παγκύπριας Ένωσης Ελλήνων Θεολόγων (ΠΕΕΘ) κ. Γεώργιος Κυριάκου.

Μετά την τέλεση του Αγιασμού, ακολούθησε ο Χαιρετισμός του Προέδρου του Τμήματος Καθηγητή Χρήστου Κ. Οικονόμου, ο οποίος αναφέρθηκε στην εισαγωγή, από τον ίδιο, προ 11ετίας, των Θεολογικών Σπουδών στην Κύπρο, την επιτυχημένη και ανοδική πορεία του Προγράμματος στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας και τις διεπιστημονικές δραστηριότητές του.

Η πρώτη, για το ακαδημαϊκό έτος 2020-2021, επιστημονική συνάντηση του Τμήματος Θεολογίας ολοκληρώθηκε με την ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα ομιλία του ποιητή και μέλους της Κυπριακής Ακαδημίας Επιστημών, Γραμμάτων και Τεχνών κ. Κυριάκου Χαραλαμπίδη.

Ο διακεκριμένος ποιητής ανέπτυξε το θέμα: «Λόγος ποιητικός και λόγος θεολογικός» και μέσα από την μεστή και εμπνευσμένη ομιλία του επιχείρησε να μελετήσει την ποιητική και μυστική διάσταση του λόγου εν σχέσει προς τον μέγα της Ορθοδοξίας ποιητή, τον άγιο Ρωμανό τον Μελωδό.

Ο κ. Χαραλαμπίδης επεσήμανε, ότι ο Ρωμανός ο Μελωδός «συνέδεσε ευχαριστιακά την ποίηση με την σωτηριολογική αγιότητα. Η διπλή ιδιότητα του ποιητή και του αγίου, που μελωδούσε ύμνους στον Θεό του, μας υποχρεώνει να μελετήσουμε την σχέση και την αμοιβαιότητα αυτού του συνδυασμού. Να στοχαστούμε δηλαδή γύρω από το μυστήριο της ποίησης και να εστιάσουμε την προσοχή μας στην φανέρωση της μυστικής λειτουργικότητας του θείου λόγου. Με τούτο εννοούμε τον λόγο τον ποιητικό που διατυπώνεται θεολογικά, χωρίς να χάνει την οργανική ενέργειά του και την ουσιώδη του υπόσταση».

«Η περίπτωση του Ρωμανού του Μελωδού παρέχει το υπόδειγμα ποιητή και αγίου, και φυσικά η μελέτη των Ύμνων αποτελεί τον ασφαλέστερο τρόπο να τον γνωρίσει κανείς, να συναπαντηθεί ακριβέστερα μαζί του στον χώρο του ποιητικού του εργαστηρίου –εκεί όπου τελούσε την μυστική ζωή του “ως πεδίων εφ’ ου συντελείται η εν αγάπη θεία ένωσις”, κατά τον λόγον της Εκκλησίας», τόνισε. (Ολόκληρη η ομιλία του κ. Χαραλαμπίδη ακολουθεί στην συνέχεια).

Η όλη Εκδήλωση ολοκληρώθηκε με την παράθεση πλούσιου κεράσματος προς όλους τους παρευρισκόμενους, το οποίο προσέφερε και πάλι η αγάπη και η μέριμνα του Αγίου Κύκκου.

**Ομιλία στο Τμήμα Θεολογίας
του Πανεπιστημίου Λευκωσίας
του ποιητή και μέλους της Κυπριακής Ακαδημίας Επιστημών, Γραμμάτων
και Τεχνών
κ. Κυριάκου Χαραλαμπίδη**

Το κείμενο που έχω συντάξει επιχειρεί να μελετήσει την ποιητική και μυστική διάσταση του λόγου, εν σχέσει προς τον μέγα της Ορθοδοξίας ποιητή, τον άγιο Ρωμανό τον Μελωδό.

Ανοίγω την ομιλία μου με έναν αφορισμό του Κάρολου Μπωντλαίρ: «Μόνο τρία αξιοσέβαστα όντα υπάρχουν: ο ιερέας, ο πολεμιστής και ο ποιητής». Με τούτο,

υποθέτω, ο Γάλλος ποιητής θέλει να πει ότι μύστης και δημιουργός (ιερέας και ποιητής) είναι τα δύο άκρα, ή, αν προτιμάτε, το δεξιό και το αριστερό κέρας στον αγώνα του ανθρώπου να κατακτήσει το βαθύτερο νόημα του κόσμου. Στο κέντρο παρατάσσεται, σύμφωνα με την διάταξη του Μπωντλαίρ, ο πολεμιστής. Ίσως θα ήταν προτιμότερο να αποκαθαίραμε την λέξη και να λέγαμε ο «πνευματικός μαχητής», για να μην πηγαίνει ο νους σε φρικαλεότητες σημερινές ή άλλων ανελέητων εποχών. Θα εισηγούμουν ακόμα να εννοούσαμε και να ταυτίζαμε τον ιερέα με την εικόνα του αγίου, για να μπορεί να πληρωθεί και το ρηθέν του Φώτη Κόντογλου: «Οι εξυπνότεροι άνθρωποι του κόσμου είναι οι άγιοι και οι ποιητές» – υπό την έννοια φυσικά ότι η αγιότητα είναι άρρηκτα συνυφασμένη με την πιο λεπτή και αιθέρια, την πιο ποιητική διάκριση των πραγμάτων. Φυσικά, «όπου δεν υπάρχει αληθινή πίστη, δεν υπάρχει αληθινή ευφυΐα», όπως έλεγε ο σκηνοθέτης Αντρέι Ταρκόφσκι. Και τούτο συνιστά την αναγκαία προϋπόθεση που έθετε ο Αρχηγός της Ζωής: την πίστη, ως πρωταρχική θεμελίωση του θαύματος.

Εδώ ακριβώς έχει η θέση του και ο Ρωμανός ο Μελωδός, που συνέδεσε ευχαριστιακά την ποίηση με την σωτηριολογική αγιότητα. Η διπλή ιδιότητα του ποιητή και του αγίου, που μελωδούσε ύμνους στον Θεό του, μας υποχρεώνει να μελετήσουμε κάπως την σχέση και την αμοιβαιότητα ενός τέτοιου συνδυασμού. Να στοχαστούμε δηλαδή γύρω από το μυστήριο της ποίησης και να εστιάσουμε την προσοχή μας στην φανέρωση της μυστικής λειτουργικότητας του λόγου. Με τούτο εννοούμε τον λόγο τον ποιητικό, που διατυπώνεται θεολογικά, χωρίς να χάνει την οργανική ενέργειά του και την ουσιώδη του υπόσταση.

Η περίπτωση του Ρωμανού του Μελωδού παρέχει το υπόδειγμα ποιητή και αγίου, και φυσικά η μελέτη των Ύμνων του αποτελεί τον ασφαλέστερο τρόπο να τον γνωρίσει κανείς, να συναπαντηθεί ακριβέστερα μαζί του στον χώρο του ποιητικού του εργαστηρίου –εκεί όπου τελούσε την μυστική ζωή του «ὡς πεδῖον ἐφ’ οὗ συντελεῖται ἡ ἐν ἀγάπῃ θεία ἔνωσις», κατά τον λόγον της Εκκλησίας. Πρόκειται για μια κατάσταση που «απαιτεί ολάκερο τον άνθρωπο, όχι στους χώρους του θρησκευτικού τουρισμού, αλλά στην καθημερινή λειτουργία της Θείας Ευχαριστίας. Σ’ αυτήν την κατεύθυνση δείχνουν συνεχώς οι άγιοι με ποιητική ψυχή, και ποιητές με σημάδια αγιότητας. Άνθρωποι σαν τον Συμεών τον Νέο Θεολόγο, τον άγιο Ρωμανό τον Μελωδό [...] που άφησαν την ψυχή τους να γίνει παιχνίδι του ανέμου, που δεν φοβήθηκαν να εγκαταλείψουν την ασφάλειά τους και να αναμετρηθούν γυμνοί με τον καιρό». (Χρυσόστομος Σταμούλης, Κάλλος το Άγιον, σ. 235)

Η τελευταία τούτη φράση, «γυμνοί με τον καιρό», φέρνει στον νου και μια χρηστική περιγραφή του αγίου Γρηγορίου Νύσσης από το έργο του Εἰς τον βίον τοῦ Μωυσέως. Ο Μωυσής μεταπηδάει, λέει ο άγιος, στην ερημική διαμονή, την οποία δεν ταραάζει ανθρώπινος βίος. Χωρίς βάρη, με την αφαίρεση των υποδημάτων,

ανεβαίνει προς το φως. «Άκούει τῆς σάλπιγγος. Τόν γνώφον ὑπέρχεται». Ακούει την σάλπιγγα. Εισχωρεί στον γνώφο.

Η πρώτη βασική προϋπόθεση για την ασκημένη ψυχή, που αξιώνεται να εισχωρήσει στο μυστήριο των πραγμάτων, είναι η αφαίρεση των υποδημάτων. Γίνεται δηλαδή μια αποτίναξη από κάθε βάρος, έτσι, ώστε ο άνθρωπος, ανάλαφρος να πορευθεί προς το σημείον της ἑλξεώς του• εκεί όπου τελείται η πνευματική αλλοίωση και η αναβάπτισή του. Γι' αυτό και το έργο του Βαπτιστή είναι «τό λύειν τούς ἱμάντας τῶν ὑποδεδεμένων», γεγονός που προσδίδει ἄλλη προοπτική στο δέος του Ιωάννη του Βαπτιστή μπροστά στα κορδόνια του Ιησού.

Άλλωστε, στο έργο του Περί χριστιανικῆς τελειότητος, ο Γρηγόριος Νύσσης προχωρεί βαθύτερα και εξηγεί ότι ο άνθρωπος τελειούται «πρός τό κρείττων ἀλλοιούμενος διά παντός ἀπό δόξης εἰς δόξαν μεταμορφούμενος, διά τῆς καθ' ἡμέραν αὐξήσεως, πάντοτε κρείττων γινόμενος καί ἀεί τελειούμενος καί μηδέποτε πρὸς τό πέρας φθάνων τῆς τελειότητος». Από αυτό καταλαβαίνουμε ότι η «επέκταση» του ανθρώπου, ἀλλά και του ἰδίου του δημιουργοῦ του σύμπαντος Κόσμου, δεν ἔχει τέλος. Κατ' ουσίαν ασύλληπτος και «α-νόητος» (τουτέστιν Εκείνος που η ανθρώπινη νόηση αδυνατεί να συλλάβει), υπερβαίνει το λογοκρατικό μας πλαίσιο, παραμένοντας ἄρρητος Λόγος. Ο Μέγας Βασίλειος το λέει με τον δικό του τρόπο ως εξής, προσδιορίζοντας και την προς τον εαυτό του εντολήν: «Μηδέ βλέπων τά ἄνω μόνον, ἀλλά καί περαιτέρω διαβαίνειν, καί εἰς βάθος ἔτι χωρεῖν ἐκ βάθους, ἄβυσσον ἀβύσσῳ προσκαλούμενος, καί φωτί φῶς εὐρίσκων, μέχρις ἄν φθάσω πρὸς τό ἀκρότατον». Το ἀκρότατον είναι βέβαια η ουράνια μέθεξ, η ἀπερίγραπτη χάρις, που δεν εξηγείται ούτε συλλαμβάνεται λογικά. Προϋπόθεση μιας τέτοιας χάριτος είναι και η κάθοδος «ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς». Και τούτο γίνεται εἰς ἀναζήτηση του φωτός, που μπορεί να ἀναβλύζει και ἀπό ἐκεῖ, ἀπό το σκότος□ γιατί το φως είναι μέσα στον πεινῶντα και διψῶντα τον «ἥλιον τῆς δικαιοσύνης», καθώς πορεύεται μπρος την εσχατιά του νοήματος μιας ἄλλης πραγματικότητας, πέραν του κόσμου τούτου.

Το ποιητικό εργαστήρι του Ρωμανοῦ του Μελωδού οριοθετεῖται βέβαια ἀπό τους δικούς του δομικούς περιορισμούς – ουσιαστικά γεωμετρεῖται ἀπό τη δογματική λατρευτική μαρτυρία της ἐξ ἀποκαλύψεως Αλήθειας στο πλαίσιο της Ορθοδοξίας. Ο ὅρος «Ορθοδοξία», ὅπως παρατηρεῖ ο μέγας θεολόγος π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, θα πρέπει να ἐννοεῖται ως «ορθή λατρεία» και ὄχι ως «ορθή γνώση». «Η πληρότητα της θεολογικῆς σκέψεως της Εκκλησίας», προσθέτει ο ἴδιος, «κείται ἀκριβῶς στην λατρεία». Συνεπώς η λειτουργικότητα του λόγου, για ἓναν διφυή ποιητή και ἀσκητή, ὅπως ο Ρωμανός, δεν ἀφορᾷ μονάχα το φαινόμενο της ποιητικῆς δημιουργίας παρά και την λατρευτική διάσταση ἀπό την οποία ἐκπηγάζει. Το ουσιώδες, στην περίπτωση του ποιητή και μελωδού ἁγίου Ρωμανοῦ, είναι η μυστική ζωή και λειτουργία του ἐντός του ναοῦ. Γι' αυτό και ὑμνωδεῖ:

«Τράνωσόν μου τήν γλῶτταν, σωτήρ μου, πλάτυνόν μου τό στόμα [...] ὁ μόνος γινώσκων ἐγκάρδια».

Οποσδήποτε η ποίηση του Ρωμανού «εἶναι καρπός του πνεύματος και της καρδιακής ευαισθησίας, μέσα στο θερμοκήπιο της ορθοδόξου λατρείας. [...] Ἐτσι, στην εκκλησιαστική μας υμνογραφία», σύμφωνα μ' εύστοχη παρατήρηση του Παντελή Πάσχου, «δεν έχουμε τις μούσες ή το δαιμόνιο, όπως συμβαίνει με τις θύραθεν ποιητικές τέχνες, αλλά την πνοή του Παρακλητήτου, του Κυρίου και ζωοποιού Πνεύματος που φωτίζει και ζεσταίνει και κινεί τα πάντα μέσα στην Εκκλησία» (Λόγος και Μέλος, σσ. 250-251).

Η ποιητική εξέλιξη του Ρωμανού, το είπαμε ήδη, συναρτάται ουσιαστικά προς τον λειτουργικό χώρο της Εκκλησίας. Εκεί χωρεί και το θαύμα που συντελέστηκε την εσπέρα της παραμονής των Χριστουγέννων, στη διάρκεια της αγρυπνίας και του ὀρθρου. Πολλά συναξάρια, κάπου δώδεκα, μιλάνε για την ζωή του κι επικεντρώνονται ιδιαίτερα στο θαύμα που σχετίζεται με αυτόν. Από Πατμιακό κώδικα του 12ου αιώνα πληροφορούμαστε ότι ο Ρωμανός, «ὅς ὠρμητο ἐκ Συρίας τῆς Ἑμεσηνῶν πόλεως [...] ἐν τοῖς χρόνοις Ἀναστασίου βασιλέως (491-518), κατέμενεν ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῷ ἐν τοῖς Κύρου (δηλαδή στο μοναστήρι του Κύρου στην Κωνσταντινούπολη), ἐν ᾧ καί το χάρισμα τῆς συντάξεως ἔλαβεν, ἐπιφανείσης αὐτῷ κατ' ὄναρ [...] καί τόμον ἐπιδούσης καί κελευσάσης αὐτόν καταφαγεῖν οὗ μετὰ τήν κατάποσιν, εὐθέως ἐξυπνος γενόμενος, ἀναβάς ἐν τῷ ἄμβωνι ἤρξατο ἐκφωνεῖν καί λίαν ἐμμελῶς ψάλλειν τό “Ἡ Παρθένος σήμερον τόν ὑπερούσιον τίκτει”».

Το συγκεκριμένο συναξάρι περιγράφει αδρομερώς το θαύμα, όμως παραλείπει μια σημαντική λεπτομέρεια, που την διασώζουν άλλα σχετικά συναξάρια: «Οὗτος γάρ ἀμελής (=παράφρωνος) παντάπασιν ὑπῆρχεν καί ἄηχος [...] καί τῷ ἐν τοῖς Κύρου ναῷ προσιών, τῆς μητρος ἐδέετο, τοῦ Θεοῦ δοῦναι τήν χάριν αὐτῷ καί εἰς θαῦμα μετατρέψαι τό ὄνειδος». Το ὄνειδος ήταν η α-μέλεια (η μη εμμέλεια, η απουσία δηλαδή μελωδικότητας) και η αηχία του. «Καί γάρ ὁ μακάριος Ρωμανός», λέει άλλο συναξάρι, «ἐκεῖθεν ἔλαβε τό χάρισμα, κληθείς μελωδός, πρώην ἄφρωνος ὦν παντελῶς. Καίτοι [...] πάσης ἀρετῆς κεκοσμημένος, τοῦτο δε ἦν τῷ ἀνδρί ψόγος, ἡ παραφωνία. Πολλά δέ καί ἐγελᾶτο παρά τῶν συγκληρικῶν».

Τι ἔκανε λοιπόν ο Ρωμανός; «Προστρέχει τῇ ταχείᾳ σκέπῃ καί βοηθείᾳ τῇ γοργοεπηκόῳ, τῇ πανάγνῳ μητρί τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσιν οἱ θησαυροί τῶν χαρισμάτων, νηστεύων καί ποτνιόμενος (ἐπικαλούμενος δηλαδή την βοήθειαν), ὅπως λυθῇ τό διάφραγμα τῆς δυσφωνίας». Μια νύχτα, που τον πήρε ὕπνος γλυκύς ἀπ' τον πολύν της αγρυπνίας κόπον, ἤρθε κατ' ὄναρ η μητέρα του Κυρίου και τον ἐρώτησε: «Τί ἔστιν σοι, Ρωμανέ; Τέκνον εὐλογημένον, τί θλίβῃ;». Κἀκεῖνος «Διά τήνδε μου τήν δυσφωνίαν, δέσποινα Κυρία, ὅτι γελῶμαι ὑπό πάντων». Κι ἐκείνη του εἶπε: «Ἀν σου χαρίσω λιγυράν φωνήν, υπόσχεσαι να γίνεις

μοναχός;». «Ναι, Κυρία μου, γιατί προς αυτό κλίνει η καρδιά μου». Και η Δέσποινα □ «Γνωρίζω τῆς ψυχῆς σου τό ἐλεύθερον, ὅμως τό χάρισμα βλάβην φέρει τοῖς μή προσέχουσιν. Εἰ βούλη οὖν τοῦ χαρίσματος τυχεῖν, τό μυστήριον φύλαξον καί μηδεὶς γνῶτω».

Το χάρισμα λοιπόν και η καταχώρησή του μέσα στο ταμείον της καρδιάς προσφέρεται στον ποιητή ως λύτρωση εσωτερική, την ώρα ακριβῶς που τελείται η θεία λειτουργία. Το μυστήριον του χαρίσματος, θα ἔλεγε κανείς, ὅτι εκλύεται και επενεργεῖ μυστικῶς εντός του ιεροῦ ναοῦ, καθὼς η θεία λειτουργία αντιστοιχίζει το εγκόσμιον μυστήριον με το υπερουράνιον.

Αξιοπρόσεκτο εἶναι και τούτο, ὅτι δηλαδή αυτοπροσώπως η Θεοτόκος «ἐψώμισε» τον Ρωμανό με «σελίδα βιβλίου γεγραμμένην ἔσωθεν καί ἔξωθεν». Και τι δηλώνει αυτό κατά τον συναξαριστή; «Ὅτι τό μέν ἔσωθεν τόν φωτισμόν τῆς ψυχῆς καί τῆς καρδιάς τοῦ δοθέντος, τό δέ ἔξωθεν διά τῆς εὐφωνίας, ὅπως δοξασθῇ ὁ Θεός». Ο τόμος χάρτου (το τεμάχιο του χαρτιού) με την διπλή του ὄψη -γραμμένος, ὅπως ἦταν κι από τις δύο πλευρές- συμβολικά δηλώνει πως η ἔμπνευση του ποιητή οφείλεται στον «ἔσωθεν» φωτισμό (την εισδοχή της χάριτος) αλλά και στην «ἔξωθεν» μελωδική ευφωνία. Αυτό το δεύτερο εἶναι η ασφαλῆς προϋπόθεση για να γεμίσει με γλύκα το κήρυγμα και ν' απλωθεῖ στον λαό, που θα το δεχτεῖ ευφραντικά. Αντίστοιχες οραματικές επιφάνειες αγίων ἢ αγγέλων και θεϊκῶν πνευμάτων, που προσφέρουν εἴτε χαρτί εἴτε μικρό βιβλίο (βιβλιαδάριο) εἴτε νόμισμα, ἔχουμε να θυμηθούμε αρκετές. Μπορούμε να αναφέρουμε τα ονόματα του προφήτη Ιεζεκιήλ, του Ιωάννη της Αποκάλυψης, του οσίου Εφραίμ του Σύρου, του αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου και του γλυκύφθογγου μαΐστορος Ιωάννη Κουκουζέλη, που συνεορτάζει με τον Ρωμανό τον Μελωδό την 1η Οκτωβρίου. Ὅλοι αυτοί ακριβῶς αποτελοῦν μυστηριακούς κήρυκες, προφῆτες και ερμηνευτές των θείων μυστηρίων. Ὡστε ὅχι ἄδικα ο εθνικός μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός χαρακτηρίζει γενικά τον ποιητή ως «μικρό προφήτη»!

Εκείνο που ξενίζει στην περίπτωση του Ρωμανοῦ εἶναι η αρχική α-μέλεια και η αηχία του -η παραφωνία του και η ξέπνοη, θα λέγαμε, φωνή του. Πῶς κι ἐγίνε το θαῦμα, ὥστε ν' αναβλύσουν από το στόμα του μελίρρυτοι στίχοι επενδυμένοι με τη μουσική των αγγέλων; Και πῶς ο πρῶην χρηματίσας ἄλαλος, εὐλαλος γίνεται τώρα; Η θεία ἔμπνευση εἰσήλθε, ὅπως εἶδαμε, στο σῶμα του ποιητή ρεαλιστικά, πρακτικότατα. Ο Ρωμανός, που ἔφερνε ἀπ' τη γέννησή του την σφραγίδα της ποιητικῆς δωρεάς, ἐμελλε να υμνήσει, σε κείνη την αγρυπνία, την γέννηση του υπερούσιου Υἱοῦ της Παρθένου και, μαζί με το μελωδούμενο θαῦμα, να ξαναγεννηθεῖ και αὐτός ως ποιητής. Κατά κάποιον τρόπο μεταπήδησε ἀπὸ την «ἔμπνευση» στη «θεοπνευστία». Το θαῦμα του λόγου που γίνεται σάρκα ἀποκάλυπτε και τον δρόμο που θα ἔπρεπε η δική του ποίηση να ἀκολουθεῖ, ὥστε να σαρκῶνονται οι λέξεις και ν' αποκτοῦν μια βαθύτερη θεολογική ἐμπνοή. Η υψηλή

θεολογία, όταν κορυφώνεται, είναι αναπόδραστα συνυφασμένη με την ποιητική εκφορά.

Και όλα αυτά δεν θα συντελούνταν, εάν ο Ρωμανός δεν είχε του Ομήρου την φημολογούμενη τυφλότητα, έτσι, ώστε να του δοθεί η χάρη να θωρεί με τα μάτια της Περιστεράς το εσώτερο φως. Και ακόμα, εάν οι ακροστιχίδες των ύμνων του δεν αποτελούσαν τον ενδείκτη «Τοῦ ταπεινοῦ Ρωμανοῦ» που επιποθούσε να είναι. Παράλληλα εκείνος προσέθετε και τον αυτοχαρακτηρισμό τού «αμελούς» και του «άηχου», με στόχο φυσικά να προκαλέσει την Θεοτόκο να τον «ψωμίσει», να τον θροφίσει εφ' όρου ζωής με ουράνιες λέξεις. Έτσι έμαθε από τούτο, πως οι λέξεις είναι φτιαγμένες από ύλη, έχουν σάρκα και αίμα, θεανθρώπινη ευπάθεια, γεύση και ουσία θείου μαργαρίτη, άρωμα, χυμό. Οι λέξεις μένουν αλειτούργητες, αν δεν αξιωθείς να τις εσθίεις, αν δεν μπορείς να τρέφεσαι απ' αυτές, και σωματικά να τις νιώθεις τραγανές στον ουρανίσκο σου.

*

Μεταφράζοντας κάποτε Ρωμανό, διαπίστωνα πως η γλώσσα του περικλείει τόσο τη λογιοσύνη όσο και τη λαϊκότητα, που χαρίζει μιαν αύρα και αίσθηση ζωής. Ο λόγος του μπορούσε, παραμένοντας πιστός στους δοτούς περιορισμούς του δόγματος, να απογειώνεται, δοξολογώντας και μιαν άλλη Πλατυτέρα, που λέγεται Ποίηση. Η αξιοσημείωτη παρατήρηση του Νικολάου Β. Τωμαδάκη, ότι «διά τους εκκλησιαστικούς συγγραφείς η ανάδειξις εις αγίους ήτο συγγραφική καθιέρωσις», φωτίζει από μιαν άλλη γωνία την αγιότητα του Ρωμανού και την συμβολή της ποίησης ως προς αυτήν. Είναι η δρόσος, η διαφάνεια, η λεπτή διάκριση των πραγμάτων, που αξιώνονται να έχουν οι άγιοι, οι μάρτυρες και οι ασκητές, καθώς αναμορφώνουν το αρχαίον κάλλος της ποιητικής τους ψυχής.

Μπορώ να επικαλεστώ έναν στίχο του Ρωμανού, που ηχεί τόσο γλυκά, ωσάν κατάφαση ομορφιάς και πρόγευση ευγενείας: «Λιγυρού ακούω κελαδήματος, τερπνού δε μινυρίσματος». Λες και ανοίγει μια θύρα και ένα φως αυγινό μας καλεί να γευτούμε τις χαρές και τα μελωδήματα παραδείσιου Κήπου. Ίσως η θύρα που ανοίγει να είναι η θύρα του ένατου οίκου από το κοντάκιον των Χριστουγέννων, που έγραψε ο Ρωμανός, και που έχει ως προοίμιον το: «Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει...»:

Ἡ δέ ἀνοίγει θύραν καί δέχεται τῶν μάγων τό σύστημα,

ἀνοίγει θύραν ἢ ἀπαράνοικτος

πύλη, ἦν Χριστός μόνος διώδευσεν □

ἀνοίγει θύραν ἢ ἀνοιχθεῖσα

καί μή κλαπεῖσα μηδαμῶς τὸν τῆς ἀγνεΐας θησαυρόν □

αὐτὴ ἤνοιξε θύραν, ἀφ' ἧς ἐγεννήθη θύρα,

παιδίον νέον, ὁ πρό αἰώνων θεός.

Θα έχετε ασφαλώς προσέξει πόσο επίμονα ο Ρωμανός υποβάλλει την έννοια της θύρας και με τι ποιητικό τρόπο ανοιγοκλείνει τις λέξεις του, ώστε η θύρα να κυριαρχεί ως κέντρον του ποιήματος. Η θύρα μάλιστα μετέχει του ενεστώτος και του αορίστου. Κι ούτε που νοιάζεται ο ποιητής αν παίζει με ένα χρώμα μονάχα. Μεσ' από αυτό, αντίθετα, δοκιμάζεται η μαεστρία του, καθώς επιτυγχάνει με την επανάληψη μια θαυμαστή τονικότητα. Το μυστικό εστιάζεται στην κατάκτηση της απλότητας. Αυτή είναι το κλειδί, του Παραδείσου η Πύλη. Αλλά τι; Ο καθένας, πηγαίνοντας με την κλείδα του προς την θύρα, απορεί και εξίσταται, βλέποντας την είσοδο ελεύθερη. Άμποτε αυτό να μην αποδειχθεί ως δική του ανυπέρβλητη δυσκολία να εισέλθει!

Για να απλουστεύω και να συντομεύω, κλείνω την ομιλία μου εδώ, επιχειρώντας να αποδώσω σε δική μου μετάφραση την βαθύτερη λειτουργικότητα του οίκου:

Κι εκείνη ανοίγει θύρα και υποδέχεται των μάγων
των τριών το σύστημα,
ανοίγει θύρα η Πύλη η απaráνοικτος,
Αυτή που μόνον ο Χριστός διαπέρασε □
ανοίγει θύρα η Θύρα οπού άνοιξε
κι ουδεκανείς διήρπασε τον της αγνείας θησαυρόν □
άνοιξε θύρα Αυτή που γέννησε τη Θύρα,
παιδίον νέον, τον προ αιώνων Θεόν.
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ